

Nr 395

Av herr Hedlund m. fl., angående bostadspolitiken.

(Lika lydande med motion nr 346 i Första kammaren)

Tillgång till en god bostad är en av de viktigaste förutsättningarna för den enskilde medborgarens möjligheter att skapa sig en god livsmiljö. Många av de sociala problemen i samhället har sin bakgrund i otillfredsställande bostadsförhållanden. Därför måste samhället genom bostadspolitiken medverka till att alla medborgare oavsett bostadsort skall ha möjligheter att få en god bostad i en god miljö. Riksdagens målsättning för den nuvarande bostadspolitiken är att hela befolkningen skall beredas sunda, rymliga, välplanerade och ändamålsenligt utrustade bostäder till rimliga kostnader. Denna målsättning, som uppställdes i den bostadsproposition som ligger till grund för nu gällande riktlinjer för bostadspolitiken, är enligt vår mening alltför begränsad. Miljöaspekterna är inte beaktade i målsättningen, och angelägenheten av att bereda samma möjligheter till goda bostäder över hela landet har inte betonats.

Den starka kostnadsökning som präglat bostadsbyggandet under 1960-talet bröts under åren 1966—1968. Departementschefen påpekar i statsverkspropositionen att tillgängliga uppgifter för första halvåret 1969 inte heller visar på någon ökning. Tyvärr visar emellertid siffrorna för sista halvåret 1969 stigande byggnadskostnader. November månads siffror ligger betydligt över kostnadsnivån år 1968. Skärpt uppmärksamhet är därför nödvändig.

Omfattning

För år 1969 har riksdagen medgivit att lån till nybyggnad får beviljas för 89 000 lägenheter. Med stöd av riksdagens bemyndigande har Kungl. Maj:t utvidgat ramen. Till detta kommer det privatfinansierade byggandet. Omkring 104 000 lägenheter beräknas ha påbörjats. Av riksdagen och Kungl. Maj:t fastställda ramar för beslut om lån och meddelande av igångsättningsstillstånd gav tillhoppa för år 1969 utrymme för ett påbörjande av ca 103 000 lägenheter. Antalet färdigställda lägenheter beräknas enligt statsverkspropositionen ha uppgått till omkring 110 000 under år 1969.

Genom att bostadsbyggandets omfattning under de två senaste åren kommit upp på en relativt hög nivå finns det anledning antaga att den plan som antagits om byggande av en miljon lägenheter under tiden 1965—1974

skall kunna förverkligas. Det finns anledning understryka det tillfredsställande i detta speciellt mot bakgrunden av den eftersläpning som karaktäriserade början av perioden.

Regional fördelning

I enlighet med förslag i statsverkspropositionen beslöt riksdagen våren 1969 att bostadsbyggnadsplanen skall ha ett femårigt perspektiv. Om detta rådde enighet. Däremot delade vi inte åsikten att planen för de tre senare åren endast skulle omfatta orter med klart expansivt näringsliv och en långsiktigt positiv befolkningsutveckling. Vidare skulle det enligt beslutet i dessa orter och regioner föreligga behov av ett kontinuerligt bostadsbyggande och därmed också av underlag för en långsiktig planering av bostadsbyggandet. I motionerna I: 524 och II: 428 föreslog vi att den garanterade ram som föreslogs för statslån för perioden 1971—1973 skulle fördelas över hela landet. Detta yrkande följdes upp från vårt håll genom en reservation, i vilken det krävdes åtgärder för att möjliggöra att alla kommunblock skulle kunna få andel i garantiramarna för även de senare åren i planeringsperioden.

Förslaget i årets statsverksproposition gäller en bostadsbyggnadsplan för åren 1970—1974. För år 1970 föreslås den omfatta 95 000 lägenheter, fördelade på 89 000 lägenheter på statsbelånat och 6 000 på icke statsbelånat byggande. För år 1971, som var tredje året, antog fjolårets riksdag ett garanterat program på 60 000 lägenheter statsbelånade lägenheter och en projektreserv om 10 000 lägenheter. För vart och ett av åren 1972 och 1973 fastställdes ett garanterat program om 50 000 lägenheter.

Efter riksdagsbeslutet och efter beslut av Kungl. Maj:t har bostadsstyrelsen beslutat hur de garanterade programmen och projektreserven skall fördelas för 1971—1973. Bostadsstyrelsens beslut innebär att av landets ca 280 kommunblock har endast 45 kommit i fråga förutom de tre storstadsregionerna. Övriga kommunblock blir, vilket framgår av styrelsens skrivelse nr 437 till länsbostadsnämnderna den 11.12.1969, helt utan garanterad ram för åren 1971—1973. Bostadsstyrelsens beslut innebär att endast 1—3 kommunblock per län har erhållit någon garanterad ram. I län som Kronobergs, Blekinge, Värmlands, Västmanlands, Jämtlands och Norrbottens har endast ett block per län fått någon tilldelning.

Vi är positiva till att systemet med garanterade program införes. Där emot avvisar vi liksom föregående år förslaget om att endast ett fåtal kommunblock skall ha möjlighet att planera för ett kommande bostadsbyggande. För de kommuner som inte fått del av det garanterade programmet kommer inte besked förrän i juni i år om ramen för beslut om lån för år 1971. Stora delar av vårt land blir på detta sätt hänvisade till den restpott som kvarstår. Dessa kommunblock som inte berörs av den gjorda fördelningen stämplas genom beslutet av bostadsstyrelsen, riksdagen

och Kungl. Maj:t och deras i samband därmed gjorda uttalanden såsom varande utan klart expansivt näringsliv, utan långsiktig positiv befolkningsutveckling, utan behov av ett kontinuerligt bostadsbyggande och utan behov av ett underlag för en långsiktig planering av bostadsbyggandet. Det är en mycket allvarlig diskriminering som statsmakterna på detta sätt gör av majoriteten av landets kommunblock. Många av de kommunblock som med de grunder som används inte klassificeras som klart expansiva vad gäller näringsliv har behov av bostadsbyggande och också behov av att kunna planera detsamma. Om ingen planering av byggandet kan äga rum kan heller ingen planering ske för att göra näringslivet mera expansivt. Det finns ett redan etablerat näringsliv, och om detta skall kunna fortsätta måste de inom näringslivet sysselsätta ha möjligheter att förnya och förbättra sitt bostadsbestånd.

Möjligheter till långsiktig planering av ett betydande bostadsbyggande i alla kommunblock är angelägna för att målsättningen skall uppfyllas om att bostäder och arbete i framtiden skall kunna erhållas över hela landet. Om näringslivet även utanför ett fåtal högkoncentrerade områden skall kunna utvecklas erfordras ett långsiktigt planerat bostadsbyggande. Givetvis krävs det samtidigt, i synnerhet tills det i enlighet med vår uppfattning blivit möjligt att begränsa inflyttningen till de större tätortsregionerna, ett omfattande bostadsbyggande även där. När storstädernas expansion dämpats bör bostadssituationen där lättare kunna bemästras.

Metoden att endast ge ett fåtal kommunblock garanterade möjligheter till ett framtida bostadsbyggande står i stark kontrast mot strävandena att åstadkomma en aktiv lokaliseringspolitik och en regional politisk utveckling i riktning mot ett decentraliserat samhälle.

Metoden att inte ge garanterade ramar till mer än ett mindre antal block motiverades i 1969 års statsverksproposition med att det fanns risk för en felaktig regional avvägning av bostadsbyggandet. Osäkerheten i konjunkturbedömningen användes också som ett argument mot att låta hela landet få del av det garanterade programmet. De områden som inte fått del av programmet innefattar de områden där regionalpolitiska satsningar från samhällets sida är nödvändiga. Därvid är det nödvändigt att planeringen av bostadsbyggandet tas med i bilden. Om inte hela landet får möjlighet att planera för ett garanterat bostadsbyggande finns det risk för att allt tal om regionalpolitik och lokaliseringspolitik blir en skrift i vatten.

Garantiramarna bör mot bakgrund av vad här har anförts fördelas så, att alla landets kommunblock får andel av garantiramarna för åren 1972—1974. Vad gäller fördelningen för de närmaste två åren är det motiverat att ompröva de fördelningsprinciper som under de senare åren medfört att vissa kommuner blivit helt utan tilldelning av bostäder eller endast erhållit ett obetydligt antal. Bostadsbyggnadsutredningens bedömning att 60 000 lägenheter utgår ur beståndet per år p. g. a. låg kvalitet gäller rim-

ligtvis även för dessa kommuner. Även dessa kommuner bör erhålla en sådan tilldelning av lägenheter som motiveras av förhållandet att standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet är nödvändiga även på orter som inte statistiskt sett räknas som expansiva.

Småhusens andel

Småhusens andel av bostadsbyggandet är fortfarande liten. Jämförbara länder har ungefär dubbelt så stor småhusandel som Sverige. Andelen småhus har senare år varit ca 30 %. År 1969 utgjorde de 32 % av antalet påbörjade lägenheter, vilket innebär en mindre höjning jämfört med föregående år.

Ett så långt möjligt fritt val mellan olika boendeformer bör vara ett naturligt inslag i högstandardsamhället. För närvarande torde småhusbyggandet avsevärt understiga konsumenternas önskemål. För många inte minst bland barnfamiljerna torde småhusen representera den bästa bostadsmiljön.

Tidigare har tyvärr inte statsmakterna ansett att ett statsmakternas uttryck för målsättningen för en fördelning på småhus och flerfamiljshus kan bli meningsfullt. Det har inte ansetts att statsmakterna genom stimulerande åtgärder skall påverka fördelningen mellan hustyper. Nu håller emellertid en annan mening på att göra sig gällande. Sålunda avser bostadsstyrelsen att i sin mönsterplanverksamhet och på annat sätt stimulera en produktion av mindre och billigare småhus. För att främja en sådan utveckling föreslås i statsverkspropositionen att vissa till bostadslån knutna villkor om minsta storlek på småhus slopas. Möjligheterna att vidtaga ytterligare åtgärder för att stimulera till ett så omfattande småhusbyggande, att småhusens andel av bostadsmarknaden kommer att motsvara konsumenternas önskemål, bör därför undersökas.

Fritt småhusbyggande

Den statliga låneram om 89 000 lägenheter som föreslås för 1970 innefattar även småhusen. Att medge ett fritt småhusbyggande utöver den ram som beslutats av riksdagen skulle enligt vår mening inte medföra några nämnvärda samhällsekonomiska problem. Framför allt vid tillfällen då sysselsättningsproblemen är stora i områdena utanför storstadsregionerna borde ett sådant fritt byggande av småhus positivt kunna påverka sysselsättningssituationen. Det skulle också medföra en förbättrad möjlighet att tillföra landsbygden och de mindre tätorterna en nyproduktion som är angelägen dels för att förbättra bostadssituationen för den redan där bosatta befolkningen, dels för att ge dem som av olika skäl, inte minst miljömässiga, önskar flytta till landsbygden och där bo i småhus möjlighet att lösa sin bostadssituation. De krav som lånevillkoren innehåller skall vara uppfyllda. Vad gäller storstadsregionerna, där småhusbyggandet utgör en

synnerligen liten andel av produktionen, måste givetvis de eventuella inflationsdrivande konsekvenserna av ett fritt småhusbyggande följas med speciell uppmärksamhet och ett återförande av småhusbyggandet innanför ramarna kunna ske.

Sedan länge sker byggandet av fritidshus upp till en storlek, som i många fall inte mycket skiljer sig i fråga om storlek från småhus för året-runtboende, utan att någon kvotering äger rum. Såvitt är bekant har inte detta lett till sådana samhällsekonomiska konsekvenser att någon kvotering av fritidshusbyggandet övervägs.

Lånegränser

Beträffande småhus som bebos av låntagaren har det varit vanligt att den blivande egnahemsägaren har bidragit till kontantinsatsen genom eget arbete på fastigheten. Genom införandet av moderna byggmetoder har det blivit svårare att genomföra detta. Vi anser det angeläget att den enskildes möjligheter till egnahemsägande underlättas. Vi finner det motiverat att höja den övre lånegränsen till 95 %.

För att stimulera en effektiv konkurrens mellan företagen ur såväl produktions- som förvaltningssynpunkt är det motiverat att lånegränsen för enskilt ägda flerfamiljshus höjes till 90 %.

Statens anspråk på säkerhet bör tillgodoses genom att kommunal borgen krävs för belopp motsvarande 5 % av pantvärdet, såvitt avser småhus utanför detaljplanerat område samt allmännyttigt bostadsföretag.

Pensionärs- och studentbostäder

Genom att pensionärsbostäder i regel är relativt små tar en kommun med ett omfattande byggande av pensionärsbostäder inte i anspråk en så stor del av de totala resurserna som andelen av lägenhetsknoten visar. Inom vissa kommuner är andelen åldringar speciellt stor. Om man skall kunna tillgodose de äldres rättmätiga krav på en bättre bostadsstandard går en betydande del av dessa kommuners kvoter åt för pensionärsbostäder. Ett liknande förhållande gäller för studentbostäderna. I ett begränsat antal kommuner måste ett betydande antal studentbostäder byggas, vilka genom sin ringa storlek upptar en mindre del av samhällets resurser men som genom sitt stora antal upptar en avsevärd del av kommunens tilldelning av lägenheter. Vi föreslår att ramarna för pensionärsbostäder och studentbostäder fördelas separat så att de kommunala och regionala skillnaderna beträffande fördelningsunderlaget bättre kan beaktas.

Boendemiljö

Till de mest viktiga problemen i samhällsdebatten hör frågan om boendemiljön. I bostadsstandarden måste, som vi under tidigare år framhållit i bostadsmotioner, räknas in såväl fysiska förhållanden — från lägenhetens

ustrustning till hela omgivningen — som sociala förhållanden. En bostads kvalitet måste bl. a. värderas utifrån kravet på att bästa möjliga förutsättningar skall finnas för säkerhet, bekvämlighet och hygien i den fysiska miljön samt trygghet och samhörighet i den sociala.

Kategoriindelningen av boende är inte förenlig med kraven på god jämlikhet. I tätorterna delas befolkningen bostadsmässigt upp framför allt efter ålder, yrke och inkomst. Genom byggande av kategorihus har problemet ytterligare accentuerats. Det kan leda till allvarliga sociala störningar och olika gruppers isolering. Vid utarbetandet av riktlinjer för bebyggelseplaneringen måste stor hänsyn tas till denna angelägna jämlikhetsfråga.

Nära anknytning till det föregående har frågorna om möjligheterna till kontakter mellan olika människor i ett bostadsområde. Många skulle vilja bryta sin isolerade tillvaro mot möjligheter till samvaro med andra. Det bör ingå som en naturlig del i byggandet av nya bostadsområden att beakta dessa kontaktbehov, och samhället bör genom t. ex. kreditgivningen stimulera till ökade möjligheter till social samvaro.

Boendemiljöns betydelse för människornas sociala utveckling har inte tillräckligt beaktats. Många sociala problem torde böttna i brister i bostadsmiljön. Så har t. ex. många hamnat utanför samhällsgemenskapen och blivit isolerade. I samhällen där miljön är färdig, alla ytor behandlade, förbudna många och kommunikationssvårigheterna stora, minskar utrymmet för den enskildes möjlighet till verksamhet. Om han inom rimlig tid vill komma från ett ställe till ett annat har han bara ett alternativ att välja på. Aktivitetslokalerna är kommersiellt baserade och kön kanske lång. Den inneboende energin, skaparlusten och önskemålet om valmöjligheter får här inte sitt utlopp.

Boendemiljöerna måste vara sådana att de kan ge möjlighet till olika aktiviteter inte minst under fritiden. Det krävs ett varierande utbud av t. ex. näraliggande fritidslokaler, motionsbanor och stigar, tvättmöjligheter och bastu i anslutning till strövområden samt orörd natur. Över huvud taget måste beaktas att individen vill kunna välja bland olika aktiviteter och även nå dem inom rimlig tid. Efterfrågan på aktivitetslokaler måste tillgodoses.

Enligt vår uppfattning måste här anförda synpunkter tas under allvarligt övervägande. Frågeställningarna är aktuella inte minst mot bakgrund av de nya former av samhällsbyggande som avses att prövas, och erfarenheterna av tidigare misslyckanden måste utnyttjas. En förutsättningslös utredning bör göras där man studerar de olika samhälls- och speciellt boendemiljöernas inverkan på människors anpassning. Genom att oftare än tidigare skett studera hur resultatet av prognoser och lösningar som kommit till genomförande i verkligheten blivit, kan kunskaper samlas om hur vi bör handla framgent. Särskilt ungdomens situation måste beaktas. Vi önskar här en förändring dithän, att även gemensamhetslokaler av olika

slag kan ingå som en naturlig del i bebyggelsen. Detta måste vara ett viktigt inslag i samhällets förebyggande ungdomsverksamhet.

Bostadsförbättringsverksamhet

Förbättringslån utgår för förbättring och i vissa fall för uppförande av bostad för åldringar och ytterligare några grupper. Nuvarande inkomstgräns för att få förbättringslån innebär att förbättringslån kan beviljas den som har högst 7 000 kr. i beskattningsbar inkomst. Vi föreslog föregående år i enlighet med bostadsstyrelsens förslag att denna inkomstgräns skulle höjas till 8 000 kr. mot bakgrund av inkomst- och levnadsstandardutvecklingen samt med hänsyn till de förändringar som skett i skattereglerna. Eftersom förändringar av skattereglerna och ändring av taxeringsvärdena förestår avser vi återkomma med förslag om erforderliga ändringar av inkomst- och förmögenhetsgränser för behovsprövade sociala förmåner.

Förbättringslånet är helt eller delvis räntefritt och stående. Beloppet av en sådan subvention får uppgå till 10 000 kr. Vi föreslog föregående år att beloppets storlek med hänsyn till penningvärdeförsämringen skulle omprövas. Förslaget avslogs av riksdagen. I år föreslås i statsverkspropositionen en höjning till 12 000 kr., vilket vi hälsar med tillfredsställelse.

Enligt beslut av 1966 års riksdag utgår bostadsförbättringslån endast till pensionärer samt till vissa grupper såsom samer, zigenare och handikappade. Riksdagsbeslutet innebar att en relativt stor andel av dem som tidigare varit berättigade till förbättringslån ställdes utan möjlighet att erhålla sådana. Ett stort antal av dem var låginkomsttagare i ganska hög ålder. Om dessa låginkomstgrupper finge samma möjligheter som tidigare att erhålla förbättringslån, skulle man i viss mån lätta trycket på den övriga bostadsmarknaden genom att ett befintligt bostadsbestånd skulle utnyttjas effektivt.

Även om ytterligare möjligheter att få statslån till förbättring av bostadshus har öppnats kan dessa inte anses motsvara ens de ränte- och amorteringsbärande förbättringslånen. Än mindre har någon alternativ lösning anvisats för de låginkomstgrupper som tidigare kunde få ett räntefritt och stående lån. I princip kan samma skäl åberopas för att stimulera till en höjning av bostadsstandarden för låginkomstgrupperna som för pensionärer och handikappade. Det förhållandet att resurserna nu i ett antal år koncentrerats på de sistnämnda grupperna gör en återgång till tidigare sökandegrupper samhällsekonomiskt enklare.

Med hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen måtte uttala sig för att det garanterade programmet för åren 1972—1974 ej skall förbehållas ett fåtal kommunblock utan fördelas över hela landet;

att riksdagen måtte uttala att vid den regionala fördel-

ningen hänsyn tas till det förhållandet att standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet är nödvändiga även på orter som inte statistiskt sett räknas som expansiva;

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för att stimulera till en sådan ökning av småhusbyggandet att småhusandelen blir i överensstämmelse med konsumenternas krav;

att riksdagen måtte besluta att byggande av friliggande småhus med statliga bostadslån skall ske fritt utöver de av riksdagen fastställda ramarna under uppfyllande av lånevillkoren i övrigt;

att riksdagen måtte medgiva att övre lånegränsen för statligt lån för småhus som bebos av låntagaren höjes till 95 % och till 90 % för enskilt ägda flerfamiljshus och godkända vad som i motionen anförts angående kommunal borgen;

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående bostadsmiljöns betydelse för den sociala anpassningen;

att riksdagen måtte besluta att förbättringslån må kunna utgå till de låginkomstgrupper som fram till den 1 juli 1966 var berättigade till sådana lån; samt

att riksdagen i övrigt måtte beakta vad i motionen anförts.

Stockholm den 27 januari 1970

Gunnar Hedlund (cp) Thorbjörn Fälldin (cp) Johannes Antonsson (cp)

Lars Eliasson (cp) Nils G Hansson (cp) S. G. W. Wahlund (cp)

i Sundborn

i Skegrie]

Sven Vigelsbo (cp)

John Eriksson (cp)

Gunnar Larsson (cp)

i Bäckmora

i Luttra